Відмітимо, що майбутнє – за чесним партнерством держави і бізнесу, коли компанії не бояться повідомляти про атаки, а держава швидко надає допомогу. Також зазначимо, що правнича освіта має готувати юристів нового типу, які однаково добре розуміють і право, і цифрові технології. Тільки поєднання сильних законів, освічених людей і сучасних технологій зможуть зробить Україну по-справжньому стійкою до кіберзагроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баранов О. А. Правове забезпечення інформаційної безпеки : підручник. – Київ : Юрінком Інтер, 2023. – 376 с.
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII : станом на 1 серп. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19 (дата звернення: 11.10.2026).
3. Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події CERT-UA. Офіційний сайт. URL: https://cert.gov.ua (дата звернення: 11.10.2026).
4. Стратегія кібербезпеки України : затв. Указом Президента України від 26.08.2021 р. № 447/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents(дата звернення: 11.10.2026).
5. Кормич Б. А. Інформаційна безпека : організаційно-правові основи : навч. посіб. – Київ : Кондор, 2024. – 268 с.
6. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS 2 Directive). Official Journal of the European Union. 2022. L 333. P. 80–152. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555 (дата звернення: 11.10.2026).
7. Діордіца І. В. Кіберзлочинність та електронні докази у кримінальному провадженні : монографія. – Київ : Алерта, 2024. – 312 с.
8. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР : станом на 1 серп. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр (дата звернення: 11.10.2026).

Флісак С.М.,здобувач
Науковий керівник: Загурський О. Б.,
кандидат юридичних наук, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»

МІЛІТАРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: МІЖ ІНДОКТРИНАЦІЄЮ ТА ДОБРОВІЛЬНИМ ВСТУПОМ ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ РФ

Актуальність дослідження зумовлена поширенням практик мілітаризації та ідеологічної індоктринації українських дітей і молоді на тимчасово окупованих територіях України. Залучення неповнолітніх до військово-патріотичних організацій, воєнізованих заходів та освітніх програм із відповідним ідеологічним змістом актуалізує питання про можливий вплив такого середовища на формування їхньої ідентичності й подальші життєві рішення. Показовим у цьому контексті є випадок Олександра Мустяце, якого, за повідомленнями відкритих джерел, згодом виявили серед військовослужбовців російської федерації, а також його неповнолітнього брата, залученого до руху «Юнармія» [1, 2]. Метою дослідження є міжнародно-правова оцінка зазначених практик на прикладі кейсу родини Мустяце.

Перейдемо до історії Олександра Мустяце, уродженця села Кринки Херсонської області 2007 року народження, який після початку повномасштабного вторгнення опинився на території російської федерації. У 2026 році громадська ініціатива Back to Ukraine повідомила про виявлення його серед військовослужбовців російської армії. За оприлюдненими даними, Олександр підтвердив участь у війні на боці рф, а в листуванні з представниками ініціативи заявив, що «Росія завжди була в моєму серці» [1,3].

За інформацією, оприлюдненою виданням «Детектор медіа» з посиланням на розслідування «Важливих історій» (назва перекладена з російської), у грудні 2022 року, коли Олександрові було 15 років, він виїжджав із Херсонщини до Криму, а в лютому 2023 року разом із матір'ю та її чоловіком опинився в Краснодарському краї [1]. Тим не менш без чіткого встановлення обставин не можна стверджувати, що його переміщення було примусовим. За повідомленнями Back to Ukraine, восени 2025 року Олександр брав участь у бойових діях проти українських сил, був поранений, лікувався у військовому шпиталі в москві, а після одужання повернувся до служби [1].

Додаткової глибини цей випадок набуває у зв'язку з інформацією про молодшого брата Олександра – Валентина, який у 2023 році, будучи неповнолітнім, долучився до російського військово-патріотичного руху «Юнармія». У 2025–2026 навчальному році він також брав участь у військово-патріотичній грі «Зарница 2.0» у складі команди, де виконував роль сапера [2].

Водночас наявні відомості не доводять, що участь Олександра у війні була безпосереднім наслідком попередньої індоктринації, так само як членство його брата в «Юнармії» не дозволяє передбачити його подальші рішення. Проте зіставлення цих двох історій порушує важливе питання, а чи можуть тривалий вплив державної пропаганди, мілітаризоване виховання та обмежені можливості доступу до альтернативної інформації впливати на уявлення молоді про власну національну ідентичність і сприйняття військової служби як особистого вибору?

У міжнародно-правовому вимірі необхідно розмежовувати сам факт ідеологічного впливу, мілітаризацію неповнолітніх та подальший вступ повнолітньої особи до збройних сил держави-окупанта. Стаття 51 IV Женевської конвенції забороняє окупаційній державі примушувати захищених осіб служити в її збройних або допоміжних силах, а також застосовувати тиск чи пропаганду з метою забезпечення добровільного зарахування. Саме тому для правової оцінки конкретного випадку значення мають не лише формальна згода особи після досягнення 18 років, а й обставини її залучення, наявність тиску та застосовність до неї гарантій міжнародного гуманітарного права [4].

Мілітаризація дітей в умовах окупації охоплює не лише навчання військових навичок, а й формування уявлень про військову службу як суспільно схвалювану норму, інтеграцію до військово-патріотичних організацій та поширення ідеологічних наративів держави-окупанта. У звіті ОБСЄ такі практики розглядаються в контексті системного впливу на українських дітей, зокрема через освітні програми та молодіжні організації [5]. Водночас індоктринація й мілітаризація самі по собі не є окремими міжнародними злочинами, а їхня правова оцінка залежить від конкретних дій, обставин і відповідних норм міжнародного права [6].

У цьому контексті участь молодшого брата Олександра Мустяце в «Юнармії» може розглядатися як приклад залучення неповнолітнього до мілітаризованого середовища. Проте наявність такої практики ще не доводить, що в майбутньому він вступить до російської армії або що його рішення буде зумовлене саме цим впливом. Так само історія Олександра порушує питання про співвідношення формально добровільного вступу до війська та умов, у яких формувалися його погляди, однак сама по собі не дозволяє встановити, що його воля була обмежена пропагандою чи примусом.

Важливе значення має Конвенція ООН про права дитини та Факультативний протокол щодо участі дітей у збройних конфліктах, які передбачають спеціальні гарантії захисту неповнолітніх. Водночас ці норми не дають підстав автоматично прирівнювати участь у військово-патріотичній організації до вербування у збройні сили чи безпосередньої участі у воєнних діях. Для кожного такого висновку необхідно встановити конкретні фактичні обставини та відповідні ознаки [7, 8].

Отже, кейс родини Мустяце демонструє актуальність дослідження мілітаризації української молоді на тимчасово окупованих територіях та її можливого зв'язку з подальшим вступом до збройних сил російської федерації. Участь неповнолітніх у військово-патріотичних організаціях і поширення мілітаризованих ідеологічних наративів потребують оцінки крізь призму міжнародних стандартів захисту прав дитини та міжнародного гуманітарного права. Водночас наявні відомості не дають підстав стверджувати, що мілітаризація безпосередньо зумовила рішення Олександра Мустяце вступити до російської армії або що участь його брата в «Юнармії» визначатиме його подальший вибір. Встановлення такого зв'язку потребує додаткових доказів щодо інформаційного середовища, обставин формування поглядів і умов залучення до військової служби. Отже, правова оцінка має ґрунтуватися на конкретних обставинах кожного випадку, а не на припущенні про неминучість переходу від мілітаризації до військової служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Семенюта І. Як писати про молодь, яку мілітаризувала Росія. detector.media. URL: https://detector.media/infospace/article/252360/2026-09-06(дата звернення: 15.10.2026).
2. Букаєва Д. Молодшого брата Олександра Мустяце з Херсонщини виявили серед учасників «Юнармії». Вгору|Новини. URL: https://vgoru.org/novini/molodsogo-brata-oleksandra-mustiace-z-xersonshhini-viiavili-sered-ucasnikiv-iunarmiyi (дата звернення: 15.10.2026).
3. Interfax-Ukraine. Зниклий безвісти в Херсонській області хлопець долучився до лав окупаційної армії – Back to Ukraine. Інтерфакс-Україна. URL: https://interfax.com.ua/news/general/1189401.html (дата звернення: 15.10.2026).
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949: станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/(дата звернення: 14.10.2026).
5. Report on Violations and Abuses of International Humanitarian, Human Rights and Criminal Law related to Militarization and Indoctrination of Ukrainian Children by the Russian Federation. Варшава: ОБСЄ, 2026. 143 с. URL: https://odihr.osce.org/odihr/ (дата звернення: 15.10.2026).
6. International Criminal Justice Initiative. Indoctrination and Militarization of Ukrainian Children by the Russian Federation: An Analysis under International Law. Georgetown Law. URL: https://www.law.georgetown.edu/icji/blog/indoctrination-and-militarization-of-ukrainian-children-by-the-russian-federation-an-analysis-under-international-law/ (дата звернення: 15.10.2026).
7. Конвенція про права дитини: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.11.1989: станом на 16 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/(дата звернення: 14.10.2026).
8. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах: Протокол Орг. Об'єдн. Націй від 01.01.2000: станом на 23 черв. 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text (дата звернення: 15.10.2026).